

SOCIAL AND ECONOMIC POSITION OF NİĞDE AT THE BEGINNING OF 20TH CENTURY (1900-1940)

Mehmet KAYA

Assoc. Prof. Dr., University of Ömer Halisdemir, Faculty of Science and
Literature, Department of History
dr.kaya40@hotmail.com

Abstract

Nigde, throughout history, has been at the crossroads of important commercial and residential centers. Beside having a long history, its importance continued during the last centuries of Ottoman Empire.

Sanjak of Nigde also plays an important role in terms of its social position, covered area and population movements. Demographic developments in the field will be discussed at the beginning of the century.

It has a significant social and economic position due to being the center of sanjak and having townships tied it. In this sense, striking near the Bulgarian Mountain Mine and other economic activities. The social and economic movements of Sanjak will be expanded in the light of archival documents which are concrete data.

Key Words: *Nigde, Nigde at the beginning of XX. Century, Social and Economic Status of Nigde*

XX. YÜZYILIN BAŞLARINDA NİĞDE'NİN SOSYAL VE EKONOMİK DURUMU (1900-1940)

Özet

Niğde, tarih boyunca önemli ticaret ve yerleşim merkezlerinin kavşak noktasında yer almıştır. Çok eski bir tarihe sahip olması yanında, Osmanlı Devleti'nin sona eriş yıllarında da bu önemi devam etmiştir.

Niğde sancağı hem sosyal açıdan hem de kapladığı alan ve nüfus hareketliliği bakımından önemli bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan demografik alandaki gelişmeler yüzyılın başları itibariyle irdelenecektir.

Niğde sancak merkezi olması sebebiyle ve kendisine bağlı kazalarla birlikte önemli bir sosyal ve ekonomik düzeye sahip olmuştur. Bu anlamda yakınındaki Bulgar Dağı Madeni ve diğer ekonomik faaliyetler dikkat çekicidir. Niğde'nin sosyal ve ekonomik durumu sancağa ait arşiv belgelerinden sosyal ve ekonomik hareketliliğe dair somut veriler ışığında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Niğde, XX. Yüzyıl Başlarında Niğde Sancağı, Niğde Sancağının Sosyal ve Ekonomik Durumu*

GİRİŞ

Niğde Orta Anadolu'nun Orta Kızılırmak bölümünde tarihi yolların kavşağında sayılabilecek bir konumda yer almaktadır. Diğer bir önem kaynağı da ticari faaliyetlerin yoğun olduğu illerle de komşu olmasıdır.

Şehir adının menşei konusunda ilk bilgilere İbn-i Bibi de rastlanmaktadır. Bibi de Nakida veya Nekida şeklinde kayıt yer almaktadır. Şehir adının nereden geldiği konusunda bazı görüşler varsa da bunları kesin bir delile dayandırmak zordur. Eldeki kaynaklarda şehir hakkındaki bilgiler Ortaçağlara kadar belirtilmekte ise de, 28 km güney batıda yer alan Tyana harabeleri hakkında ki bilgiler daha önceki tarihlere kadar bilinmektedir. Bu şehir Arap kaynaklarında Tavana şeklinde kullanılmıştır. Tavana 707'de Arapların eline geçmiş, Halife Memun tarafından 832'de tamir ettirilmiştir. Bu tarihlerden itibaren şehir önemini yitirip, Niğde ön plana çıkmaya başlamıştır (Gabriel,1962: 18; Dakrot,1997:253).

Niğde tarihi süreç içerisinde II. Kılıç Arslan zamanında Anadolu birliğinin sağlanmasıyla Niğde ve çevresi inşa faaliyetleri içerisinde yer almıştır. Alaaddin Keykubad döneminde şehir en parlak dönemini yaşamıştır. Köseadağ savaşı ile birlikte Baba İshak ayaklanmasından Niğde, Kayseri, Maraş, Sivas derinden etkilenmiştir. Muhiddin Pervane'nin yönetimi ele geçirmesiyle Beylerbeyilik yetkisiyle Niğde ve çevresi Şerafeddin'e iktâ olarak verilmiştir. İlhanlı hükümdarı Abaka Han Muinüddin Pervane ile diğer İlhanlı beylerini İran'a çağırınca Hatiroğlu Şerafeddin Niğde'de isyan hazırlıklarını başlattı. Kayseri'de bulunan Selçuklu sultanı Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'i Niğde'ye getirdi. Karamanoğlu Mehmet Beyden de destek gördü. Ulukışla'da 200 kadar Moğol askeri ile yaptığı savaşı kazandı. İsyân üzerine Abaka Han Hatiroğlu'na karşı kuvvet gönderdi. Baybars'ın da yardımı yetişmeyince Ulukışla kalesine sığınmak istedi ise de, kale komutanı onu Muinüddin Pervane'ye teslim etti ve idam edildi. Sultan Baybars'ın 1277'de Anadolu'ya gelip Moğol kuvvetlerini yenmesinden sonra tekrar onun Anadolu'dan ayrılmasıyla Moğollar Niğde'ye hâkim oldular. Abaka Han Anadolu'da büyük bir katliam gerçekleştirmiştir (Galanti,1951: 62; Öztürk,1990:144).

Abaka Han'ın Anadolu'nun düzenlenmesi için gönderdiği komutanlardan Sungur Ağa şehri imar faaliyetlerine girişti.1333'de şehri ziyaret eden İbn-i Batuta Niğde için Irak Sultanlığı'na bağlı olduğunu belirtmektedir. Eretna Beyliği'nin egemenliğinde kalan Niğde Eretna Beyin ölümünden sonra Karamanoğlu Alaaddin Ali Bey tarafından 1367'de Karamanoğulları sınırlarına dâhil edildi. Eretna hükümdarı Kadı Ahmet Karamanoğulları ile mücadelesinde Niğde için çok uğraştıysa da ele geçirememiştir. 1398'de Yıldırım Bayezid tarafından bölge ele geçirilmiş, fakat 1402 Ankara savaşından sonra Karamanoğulları'na geçmiştir. Niğde'nin 1419'da Memluklar tarafından alınmasından sonra Niğde, Karamanoğlu Mehmet Beyin kardeşi Ali Bey'e bırakılmıştır. Fatih

döneminde 1470'de İshak Paşa tarafından Karaman bölgesi tamamen alınınca Niğde'de Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir (Turan,1971:235; Kaya,2006:193-210).

A-Sosyal Hayat

Bildiride sosyal hayatın çeşitli yönlerine ait bilgiler belgeler ışığında ele alınmaya çalışılacaktır. Bu anlamda sosyal hayata ait verileri bazı başlıklar altında incelemek mümkündür. Eldeki bilgilere göre göçmenlerin iskânı, yerel yöneticilerin asayiş bozucu davranışları kıtlıklar belli başlıklar olarak gösterilebilir.

1-Göçmenlerin İskân

Osmanlı Devleti'nin uzun süren savaşlar neticesinde toprak kayıpları yaşaması beraberinde kaybedilen topraklardan Anadolu'ya yoğun bir göç hareketinin yaşanmasına neden oldu. XIX. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan hızlı toprak kayıpları Rumeli ve Kafkaslardan Anadolu'ya yoğun bir göçe sahne oldu. Orta Anadolu nispeten daha boş olması iskân için seçilen alanlar arasında yer almasını sağladı. Niğde daimi iskân alanı olduğu gibi, aynı zamanda geçici iskân sahası idi. Aşair ve İskan Komisyonu'nun göçmenleri iâşe ve barınma gibi çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yeri vardı. Bundan başka da halkın göçmenlere yardımı söz konusuydu. Niğde de muhtemelen geçici iskân için bulunan göçmenlerin ihtiyaçları yardımsever halk tarafından karşılanmakta idi. Göçmenlerin sayısının çok olması sebebiyle halkın artık bu ihtiyaçları karşılayamayacağı Cemaziyelevvel 1309 (Aralık 1891-Ocak 1892) sonlarında mutasarrıflık tarafından Dâhiliye Nezaretine iletilmiş, sürekli iskân alanlarına gönderilmeleri istenmişti (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1906/ 27, (1)).

Kavlakepe ve diğer bazı yerlerde yüz otuz hane yapıлып Rebiülahir 1310 (Eylül-Ekim 1892) ortalarında göçmenler iskân edildi (BOA, Yıldız Sadaret Hususi Evrakı, Y. A. HUS, 266/ 108, (1); BOA, Yıldız Perakende Umumi, Y. PRK. UM, 25/ 79, (1)).

Niğde kazasından oluşturulan karyeye Orhaniye, Nevşehir'deki için de Osmaniye adı verildi.(BOA, İradeler-Hususi, İ.HUS, 9/ 1310/Ş-05,10 Ş 1310.)Bazı göçmenlerin de şekavet olaylarına karıştıkları gözlenmekteydi. Sivas'ın Aziziye kazasında iskân edilmiş bazı Çerkes muhacirler Niğde sancağına gelip hırsızlık ve gasp olaylarına karışmaktaydılar. Bunun önlenmesi için Kırşehir, Niğde ve Kayseri'de 1898 yılında birer derbent yapılması kararlaştırıldı(BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 2124/ 115, (1).) Muhacirler için halkın topladığı ianenin bir kısmı Darülaceze için gönderilmişti. Gönderilen para göçmenlere harcanması için tekrar iade edildi (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 38/ 27, (1)). Altmış muhacir ailesi beş yıl geçtiği halde henüz iskân

edilmemişlerdi. Durumlarını anlatan dilekçeyi Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiler (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 2067/ 92, (1)). Sancaktaki bazı muhacirler de iskân alanı olarak seçilen Adana'ya Zilkade 1323 (Aralık 1905-Ocak 1906) gönderildiler (BOA, Sadaret Evrakı Mektubi Mühimme, A. MKT. MHM, 528/ 26, (1)).Göçmenler konusunda diğer sancak ve vilayetlerden çeşitli talepler geldiği gibi, Niğde sancağından bazı talepler Aşair ve Muhacirin Komisyonu'na iletilmekteydi. Bu taleplerden biri de, belgelerden anlaşıldığı üzere, göçmenlerin hepsine yardım yapılması isteğiydi. Bu istek karşısında mutasarrıflığa çekilen telgrafta ancak muhtaç ailelere yardım edilebileceği vurgulanmaktaydı. Birinci Dünya savaşı yıllarında böyle bir kararın verilmiş olması gayet doğal karşılanmalıdır (BOA, Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi, DH. ŞFR, 93/ 147, (1)).

Bir başka şikâyet de Kayserili Ermeniler üzerine olmuştu. Çerkesler, Kayserili Ermenilerin kervanlarını yağmalayıp, kervandakileri dövmüşlerdi. Bu konuda Talas muallimi Markaryas Adamyan şikâyette bulunmuştu. Dâhiliye Nezareti de suçlular hakkında gerekli işlemlerin yapılmasını istemişti (BOA, Dâhiliye Nezareti DH. TMIK. M, 149/ 35, (1)).

Göçmenler Birinci Dünya savaşı içerisinde de yoğun bir şekilde Anadolu'ya gelmekteydiler. Ankara, Niğde, Kayseri'deki mültecilerin işleriyle ilgilenmek üzere Erzurum valisi Mithat Bey görevlendirildi. Niğde gelecek göçmenler hakkında gelecek valinin bilgilendirilmesi istendi (BOA, Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi, DH. ŞFR, 69/ 154, (1); BOA, Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi, DH. ŞFR, 69/186, (1)). Sancak dâhilinde boş hanelere Çerkes muhacirlerin yerleştirilmesi için Niğde mutasarrıflığına emir verildi (BOA, Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi, DH. ŞFR, 65/ 192, (1)).

2-Kaçakçılık

Kaçakçılık asayiş bozukluğu içerisinde ele alınması gereken konular arasında yer almaktadır. Niğde ve çevresinde kıtlık zamanlarında zahire, tütün kaçakçılığı belli başlı kaçakçılık türleri arasında yer almaktaydı. Bu anlamda Safer 1305 (Ekim-Kasım 1887) sancakta tütün kaçakçıların ilen yapılan müsademedede üçü ölü beşi de yaralı olarak ele geçirilmişti (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1459/ 99, (1)). Bazı kolluk kuvvetleri teslim oldukları halde bazı kaçakçıları vurmuşlardı. Hükümet bu kişiler hakkında da tahkikat yapılmasını istedi (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1463/ 8, (1)). Kaçakçılığın bu takibatla sona ermediği anlaşılmaktadır (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi 1559/ 50, (1)). Safer 1306 (Ekim-Kasım 1888) seksen kişilik bir grubun Niğde ve çevresinde bulunduğu haber alınmıştı. Kaçakçılar için bölgedeki mağaralar da doğal bir

sığınma ortamı oluşturmaktaydı. Karadenizliler kaçakçılıkta önemli bir yere sahiptiler. Kaçakçı sayısının fazla olması sebebiyle Ankara vilayetinden takviye kuvvet istenmişti (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1560/ 81, (1); BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1572/ 93, (1)).

3-Salgın Hastalıklar

Bulaşıcı hastalıklar zaman içerisinde önemli salgınlara yol açabilmekteydiler. Şartların salgınların yayılmasına müsait olması belli dönemlerde önemli tahribat yapmıştı. Niğde ve çevresinde de bulaşıcı hastalıkların varlığına dair incelediğimiz dönemde bazı örnekler bulunmaktadır. Çiçek, tifo (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1688/ 72, (1).) ve humma da Cemaziyelahir 1307 (Ocak-Şubat 1890) görülmüştü. Bu hastalıkların daha fazla yayılmaması için gerekli tedbirlerin alınması istenmiş, Konya Vilayeti de alınan tedbirlere dair yazıyı nezarete göndermişti (BOA, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1695/ 97, (1)). Hastalığın Cemaziyelahir sonlarında alınan önlemlerle hafiflemeye başladığı, salgından ölen olmadığı Konya Vilayetince nezarete bildirildi (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1699/ 45, (1-2)). Hayvan hastalıkları da sancakta etkili olmaktadır. Sığır vebası hastalığı Niğde yayılmaya başladığından Konya baytar müfettişliği tarafından gerekli tedbirler alınmıştı (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1905/ 2, (1)). Frengi hastalığı da bazen salgına yol açabilmekteydi. Cemaziyevvel 1321 (Temmuz-Ağustos 1903) de Niğde, Konya, Isparta sancaklarında etkili olmaktadır. Bu bölgelerde büyük hastaneler olmadığından vilayetten gezici tabip gönderilmesi kararlaştırıldı (BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası, BEO, 160924, 26 Ca 1321).

4-Kuraklık

Kuraklık yağış durumuna göre değişmekteydi. Yağışın az dönemlerde halk perişan bir duruma düşmekteydi. İstanbul'un zahire ihtiyacının karşılanması öncelikli konular arasındaydı. Bereketli madeni civarına fazla kar yağdığından İstanbul'a nakledilmesi imkânı kalmamıştı. Mutasarrıflıktan zahirenin başka yerden karşılanması gerektiği 14 Rebiülevvel 1301 (13 Ocak 1884) tarihinde bildirildi (BOA, Yıldız Mütenevvi Evrak, Y.MTV, 13/ 88, (1)).

1883-84 yılı hasadı verimli geçmediğinden Niğde, Nevşehir, Arabsun, Ürgüp kazalarında zahire sıkıntısı baş gösterdi. Sıkıntının daha da artmaması için sancak dışına zahire çıkarılmaması Şura-yı Devlet kararıyla 24 Ramazan 1301 (18 Temmuz 1884) tarihinde yasaklandı (BOA, Şura-yı Devlet, ŞD, 2902/ 12, (1)).

Zahire kıtlığı sebebiyle liva dışına hububat çıkarılmaması yanında, halkın içinde bulunduğu zor durum karşısında bazı tedbirlerin de alındığı görülmektedir. Şaban 1304 (Nisan-Mayıs 1887) halka verilecek zahirenin belediyece satın alınması kararlaştırıldı. Satıldıkça parasının mal sandığına teslim edilmesi, bu işin yapılabilmesi için ağnam vergisinden bir miktar paranın belediyeye borç verilmesi Meclis-i Vükela kararıyla benimsendi (BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları, MV, 20/ 15). Kuraklığın bir etkisi de asker üzerinde görülmektedir. Muayene edilecek redif askerilerinin muayenesi kuraklık sebebiyle ileri tarihe ertelendi (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1423/ 32, (1)).

Hasadın kötü olması üreticiler yanında, fırıncı esnafını da derinden etkilemişti. Haziran 1887 sonlarında maddi durumları kötü olan ekmekçilerin dışarıdan buğday getirebilmeleri için beş bin kuruş borç verilmesi mutasarrıflıktan Dâhiliye Nezareti'ne bildirilmişti (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi DH. MKT, 1426/ 118, (1)). 1887 yılı kuraklığının Temmuz ortalarındaki yağışlarla bir dereceye kadar hafiflediği, hasat öncesi ekinlere faydalı olduğu mutasarrıflığın Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiği yazışmalardan anlaşılmaktadır (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1432/ 97, (1-2)).

Safer 1335 (Kasım-Aralık 1916) itibarıyla Niğde çevresinde yedi aydır kuraklık devam etmekteydi. Uzun süre kuraklık sebebiyle halk zor duruma düşmüştü (BOA, Dâhiliye Nezareti İdare-yi Umumiye Ek DH. İ. UM EK, 104/ 81, (1)). Erzak sıkıntısı şevval 1335 (Temmuz-Ağustos 1917) de devam etmekteydi. Liva dışına zahire çıkarılması 6 Şevval 1335 (26 Temmuz 1917) tarihli Meclis-i Vükela kararıyla yasaklandı (BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları, MV, 208/ 36).

5-Yerel Yöneticilerin Yolsuzlukları

Yerel yöneticilerin de asayiş bozukluğunda önemli rolleri bulunmaktaydı. Yöneticiliğin kendilerine verdiği güçle, bazen yanlarına halktan bazı kişileri de alarak, bazen de tek başlarına suiistimaller gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Niğde Mutasarrıfı ve Bereketli madeni emini Ahmet Efendi hakkında şikâyetler artmıştı. Bu şikâyetleri incelemek için Kayseri'deki Vani Abdurrahman Efendinin hâkim tayin edilmesine dair Şeyhülislam Dürriyade Mehmet Atullah Efendi Konya vilayetine 29 Zilhicce 1300 (31 Ekim 1883) tarihinde tahrir gönderdi (BOA, Cevdet-Adliye, C.ADL, 1214, 29 Z. 1300).

Niğde mutasarrıfı Enis Paşa böyle bir suçlamayla karşı karşıya kalmıştı. Aşar vergisinde suiistimal yaptığına dair şikâyet üzerine öncelikle Maliye Nezareti'nin konuyu araştırması benimsendi (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1463/ 21, (1)). Enis Paşa hakkındaki soruşturmada izlenen ikinci adım Liva İdare Meclisi üyelerinin sorgulanması, mutasarrıfın yerine vekil tayin edilerek mahkemesi için Konya'da sevk edilmesi oldu. İstanbul'a gönderilmesi için irade yayınlandı (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi DH. MKT, 1470/ 4, (1)).

Mutasarrıfın sorgulanmak için Konya'da gönderilmesinin istenmesi eldeki kuvvetli delillerin varlığına işaret olarak değerlendirilebilir (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1480/ 42, (1)).

Mahkeme sürecinin takibinden paşanın 1302 senesi (1884-1885) aşar müzayedesindeki yolsuzluk suçlanmasına dair güçlü delillerin olduğu anlaşılmakta, bir an önce vilayete gönderilip yargılanması Dâhiliye Nezareti'nce istenmekteydi (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi kalemi DH. MKT, 1485/ 112, (1)).

Bu olayla bağlantısı olduğuna dair kesin bir bilgi olmamakla beraber, aynı tarihlerde halktan Hacı Behzat Ağanın şikâyet ve iftiraları sonucunda bazı hükümet memurlarının değiştirildiği görülmekteydi. Belgelerden anlaşıldığına göre kendisi de zan altında kalan İdare Meclisi azası Mustafa Hamid Bey de kendisi üzerindeki bu zannı gidermek için görevden alınmasını isteyen dilekçesini vilayete sunmuştu (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1496/ 67, (1)).

Bir başka belgeden Mustafa Hamid Bey hakkındaki suçlamanın sebebi de öğrenilmektedir. Hamid Bey kendi akrabalarının halka kötü davranmasıyla suçlanmaktaydı. Muhtemelen bu şikâyet yeterli görülmemiş, şahıslar ve yapılan muameleler hakkında vilayetten ayrıntılı bilgi istendi (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi, Kalem, DH. MKT, 1515/ 3, (1-2)).

Bereketli Madeni belli bir süre emaneten yönetilmişti. Emaneten yönetiminde devletin vergi kaybı daha fazla olduğundan iltizama verilmesi uygun bulundu. İltizamda aranacak şartların Orman ve Maadin Nezareti tarafından tespit edilip bildirilmesi Meclis-i Vükela kararıyla uygun bulundu (BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları, MV, 51/ 14).

Yerel yöneticilerden mültezimler de bazı zor durumlara yol açabilmekteydiler. Kendi aralarında öşürün toplanması konusunda anlaşmazlıklar da yaşayabilmekteydiler. Divrin ve Hasaköy mültezimleri aşar vergisi konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdi (BOA, Şura-yı Devlet, ŞD, 2118/ 23, (1)).

Mültezimlerin yolsuzluğu sık rastlanan olaylar arasındaydı. Niğde kazasına bağlı Murtandı köyünde öşürden sonra mültezim tarafından tekrar vergi alınmıştı. Köy halkının şikâyeti üzerine alınan zahire iade edildi (BOA, Dâhiliye Nezareti İdare-yi Umumiye, DH. İ. UM, 20/-0-2/ 90, (1)).

Mültezimlerin bir diğer usulsüzlüğü de Uluğağaç, Kiçiağaç, Semendire mültezimi Emin Çavuş hakkındaydı. Emin Çavuş haksız yere güheri aşarı yazmıştı. Niğde liva meclisince böyle bir vergi alınamayacağına dair yazı Şura-yı Devlet'e yazmış, buradan da bu karar onaylanmıştı (BOA, Dâhiliye İdare-yi Umumiye DH. İ.UM, 3-4/ 5-32, (1)).

Savaş yılları asayişin gittikçe bozulduğu, yerel yönetimin iyice azaldığı yıllar olmuştur. 1918 yılında savaşın getirdiği sıkıntılar iyice hissedilmeye başlanmıştı. Vergilerin toplanmasında güçlükler çekilmekteydi. Verginin istendiği gibi toplanamaması livayı derinden etkilemekteydi. Vilayet hissesi için ayrılan miktarın azlığı, vilayet bütçesini olumsuz etkilemekteydi. Dâhiliye Nezareti vergilerin eksiksiz toplanması hususunda Niğde mutasarrıflığını Muharrem 1337 (Ekim-Kasım 1918) ortalarında uyarıyordu (BOA, Dâhiliye Nezareti Umur-ı Mahalliye-yi Vilayat Müdüriyeti, DH. UMVM, 37/ 51, (1)).

6-Halkın Karıştığı Usulsüzlükler

Halkın usulsüzlükleri de sıklıkla yaşanmaktaydı. Bu usulsüzlükleri kendi aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar ve yerel yönetimle olan uyuşmazlıkları olarak iki kısımda incelemek mümkündür. Halkın kendi içinde yaşadıkları anlaşmazlıklara bir örnek Kayabaşı mahallesindeki su meselesidir. Mahalledeki sarnıcın suyu Yordan oğlu Anastaş tarafından yeni mahalleye çevrildiğine dair Bayram oğlu Yanko'nun şikâyeti üzerine gönderilen kolcularla hadisenin önü alınabilmişti. Bayram oğlu Yanko da kendisinin bu olayda bir suçlu olmadığı halde sorumlu tutulduğuna dair mutasarrıflık vasıtasıyla dilekçe göndermişti. Muhtemelen olay Şura-yı Devlet'e intikal etmiş, Yanko'nun ifadesine başvurulmuştu (BOA, Şura-yı Devlet, ŞD, 1703/ 1, (1)).

Gayrimüslimlerin de kendi aralarında bazı sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktaydılar. Niğde kasabasında Rum kilise ve mekteplerinin gelirlerini yürüten müteveli Yuvanaki İstefaridis Efendi'den Yuvani Papandopulos ve arkadaşları şikâyetçi olmuşlardı (BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası, BEO, 11 Za. 1309).

Halkın içinde buldukları asayiş bozukluğunun bir örneği de Aksaray kazasında yaşanmıştı. Kazaya bağlı bazı köylerde İslam'ın emir ve yasaklarını reddeden bir Bektaşî tarikatının yayılmaya başladığı ve bu tarikatın kendi başına aşar toplamaya başladığına dair haberler Konya vilayeti aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine ulaştı (BOA, Yıldız Perakende Evrakı Umumi, Y.PRK. UM, 46/ 44, (1)).

Halktan bazı kişiler şehirde huzur bozucu hareketlerde bulunmuşlardı. Şaban 1313 (Ocak-Şubat 1896) tarihinde huzursuzluğun boyutu arttı. Cuma günü namaz vaktinde bazı Hıristiyanlar

dükânlarını kapattılar. Halk arasında bu endişe doğurdu. Alınan tedbirlerle bu başıbozukluğun önüne geçildi (BOA, Sadaret Evrakı Mektubi Mühimme, A. MKT. MHM, 613/ 28, (1)).

Köylülerin birbirine karşı husumetleri de sık görülmekteydi. Kiçiağaç, Uluğaç, Semendire köyleri merasına İbrahimoğlu İsak zorla el koymuştu. Köylüler bu durumu mutasarrıflığa iletiler. Bab-ı Ali'den bu konudaki müdahalenin önlenmesi istendi (BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası, BEO, 190989, 05 S 1323).

Bor kazasından Safer Beyzade Salim ve Şakir Beyler halka eziyet etmekte, tarlalarını ektirmemektedirler. Böyle bir hareket karşısında Niğde ve Borlu olmayan adil bir memurun tahkikat için görevlendirilip, neticenin bildirilmesi istenmekteydi (BOA, Dahiliye Nezareti İdare-yi Umumiye Ek DH.İ. UM EK, 45/ 12, (1)).

Muharrem 1320 (Nisan-Mayıs 1902) de muhtar, kabzımal ve belediye meclisi üyesi seçimlerinde usulsüzlük yapıldığına dair şikâyetler ortaya çıktı. Dâhiliye Nezareti bu şikâyetlerin araştırılıp bir sonuca vardırılması için vilayete yazı gönderdi. Haberleşme alanında değişimler taşrada de yankı bulmaktaydı. Telgrafın taşrada yayılmasıyla öncelikle vilayet merkezlerinde telgraf hatlarının döşenmesi uygulamaya konuldu. Konya vilayetinden Niğde sancağına telgraf hattı döşenmesi için direklerin sağlanması ve diğer masraflar hakkında vilayetlere yazı gönderildi (BOA, Şura-yı Devlet, ŞD, 1701/ 25, (1)). Cemaziyelevvel 1315 (Temmuz-Ağustos 1897) tarihinde telgraf hattı Bor'a kadar uzatıldı. Kasabada telgraf merkezi kuruldu (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 2084/ 62, (1-2)).

Bir takım vakıflar adına ya da hayır amaçlı para toplayanlarda vardı. İzin almadan yapılan bu hareketler yasaklanmaktaydı. Gayrimüslim toplulukların kendi dini kurumları için para topladıkları sık yaşanan bir durumdu. Para toplayanların Patrikhaneden izin almaları gerekiyordu. Ayanroz'dan Yani ve Nikola adlı iki rahip kendi dini kurumları için para toplamaktaydılar. Yerel yönetim bu konuyu nezarete iletince izinsiz bir şekilde para toplanmasının yasaklanması amacıyla Patrikhane durum haberdar edildi. Yasaklama kararının çıkartılması istendi (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 2368/ 59, (1); BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 2438/ 52, (1)).

Nevşehir köylerinden toplanıp, askeri ambarlara nakledilen hububatın tesliminde itinasızlıktan ve diğer hususlardan halka yapılan zulümden dolayı Nevşehir'den telgraf çekilmişti. Ahiliye Nezareti gereği yapılmak üzere telgrafın bir kopyasını Niğde mutasarrıflığına gönderdi (BOA, Dâhiliye Nezareti İdare-yi Umumiye, DH. İ. UM, 20-5/ 2-68, (1)).

Birinci Dünya Savaş sonrasında Niğde ve çevresinden İzmir'e Rumların göçü sürmekteydi. Dâhiliye Nezareti Rebiülevvel 1338 (Kasım-Aralık 1919) ortalarında bu göçün yasaklanması için

Konya, Ankara vilayetlerine emir yolladı (BOA, Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi, DH. ŞFR, 105/93, (1)).

Milli mücadele yıllarında Niğde zahire bakımından önemli bir üretici ve sevk merkezi konumdaydı. Duyun-ı Umumiye borçları adına toplanan zahireye Recep 1338 (Mart-Nisan 1920) Kuva-yı Milliye tarafından el konuldu. Dâhiliye Nezareti yerel yönetime gönderdiği yazıda bunun önlenmesini istediyse de başarılı olamadı (BOA, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, DH. EUM. AYŞ, 37/ 60, (1-2))

Milli mücadele döneminde asker kaçakları vs suçlara İstiklal Mahkemeleri bakmaktaydı. Niğde'de işlenebilecek suçlar için Yozgat istiklal mahkemesinin sorumlu olması bakanlar kurulu kararı ile kabul edildi (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.10.0.0, 9.54.21, 30.11.1921).

Eşkıyalık olayları 1921 yılı içerisinde güçlü bir yerel yönetim bulunmadığından daha da artmıştır. Adana'dan Niğde'ye gelen iki Rum vatandaşı Ulukışla ve Çiftehan arasında Ahmet ve Halil Çavuşlar tarafından soyuldular. Olaydan sonra çıkarılan Çiftehan'daki İngiliz takip kuvvetince yakalanmadılar. Osmanlı kuvvetleri Şevval 1339 (Haziran-Temmuz 1339) bu kişilerle yaptıkları çatışmada ölü geçirdiler (BOA, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Asayiş DH. EUM. AYŞ, 53/ 10, (1)).

7-Ermenilerin Faaliyetleri

Livadaki bazı Ermeniler çeşitli faaliyetlerde bulunmaktaydılar. Liva meclisinde Ermeni temsilcisi olan Tokadlıoğlu Hamail Niğde'de huzursuzluk çıkarmakla suçlanmış, hakkında tahkikat başlatılmıştı. Ermeni zenginlerden Tafamilyan Samail de, belgelerden izlenebildiği ölçüde, Ermeni devleti kurulması yönünde çalıştığı bilgisine ulaşılmıştı (BOA, Yıldız Perakende Evrakı, Y. PRK. AZJ, 17/86, (1); BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1757/ 22, (1)).

Huzur bozucu hareketler arasında silah kaçakçılığı da yapmaktaydılar. Develerle Niğde ve çevresinde kaçakçılık yapmakta, halk arasında dağıttıkları ilanlarla da hoşnutsuzluk yaratmaktaydılar (BOA, Yıldız Perakende Evrakı Umumi, Y. PRK. UM, 29/ 12, (1)).

Hükümet konağı ile gazino yapıştırılan yazılarda bazı Ermenilerin payı vardı. (BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası, BEO, 25552, 03 Recep 1311.) Herhangi bir kargaşalığa fırsat vermemek üzere askeri tedbirler alındı (BOA, Yıldız Perakende Evrakı Askeri, Y. PRK. ASK, 96/ 73, (1)).

B-Diğer Faaliyetler

Bayındırlık alanında sancakta çeşitli hizmetler yürütülmeye çalışılmaktaydı. Niğde'ye yolcu ve eşya taşıyan araba, deve, katır gibi çeşitli hayvanların yolları tahrip etmeleri yüzünden geçiş güzergâhları bakımsız bir hale gelmişti. Merkezi yönetimin bu konuda destek sağlayamaması sebebiyle, yolların tamiri için duhuliyeye vergisi alınması hakkında Dâhiliye Nezareti'ne müracaat edilmişti (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 2092/ 88, (1)). Bir süre sonra da verginin alınmaması kararı yayınlandı (BOA, Bab-1 Ali Evrak Odası, BEO, 91363, 17 C 1316, BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 2139/ 14, (1)).

Niğde'nin daha güzel bir görünüme sahip olması, hem de gelirlerin artırılması amacıyla kıraathane, bahçe yapılması, dükkânlar inşa edilmesi kararlaştırılmış, bunun da halkın ianesiyle yapılması uygun bulunmuştu. Yardım yapmayı taahhüt edenler için Şura-yı Devlet'in belirlediği esaslar doğrultusunda hazırlanan senetler sancağa gönderildi (BOA, Maarif Nezareti Mektubi Kalemi, MF. MKT, 524/ 24, (1)). Masrafların bir kısmının Ziraat Bankası'ndaki maarif hissesinden ödenmesi uygun bulundu (BOA, Maarif Nezareti Mektubi Kalemi, MF. MKT, 505/ 42, (1)).

Eğitim alanında Niğde sancağında Recep 1321 (Eylül-Ekim 1903) de idadının varlığından haberdarız. Muhtemelen 1320 (1902) yapılmış, Ahmet Zeki Efendi de idadi müdürlüğüne atanmıştı. İdadi mektebinde Cemaziyelahir 1322 (Ağustos-Eylül 1904) tarihinde muhtemelen ilk mezunlarını vermişti (BOA, Maarif Nezareti Mektubi Kalemi, MF. MKT, 800/ 59, (1)). Sancakta var olan bir erkek rüştiyeye bir kız rüştiyesi daha eklenmek üzere Rebiülevvel 1323 (Mayıs-Haziran 1905) de temeli atıldı (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 955/ 72, (1)).

Kız rüştiyesi için tahsisat ayrılmadığı, ileride bütçe elverdiği takdirde bu tahsisatın konabileceği Maarif nezaretinden mutasarrıflığa bildirildi (BOA, Maarif Nezareti Mektubi Kalemi, MF. MKT, 862/ 47, (1);Kaya,2008:129-142).

Ülke çapında saat kuleleri yapılması geleneği Niğde'de görülmekteydi. Halkın yardımı ile saat kulesi yapımına bir süre ara verilmiş, Rebiülevvel 1323 (Mayıs-Haziran 1905) ortalarında tekrar başlandı (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 964/ 2, (1)). Avrupa'dan getirtilen gerekli aletler de gümrükten muaf tutuldu (BOA, Şura-yı Devlet, ŞD, 594/ 61, (1)).

Niğde'de mevcut Pazar, han gibi çeşitli kapalı alışveriş mekânları yanında, ilk kez Üçkapılıda kurulması planlanan bir panayır için mutasarrıflık aracılığıyla başvuru yapılmıştır. 1325 yılı Cemaziyelahir ayı (Mayıs-Haziran 1907) içerisinde başvuru yapıldı, Rebiülahir 1326 (Mayıs 1908) yaylada panayır kuruldu (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 188/ 1, (1); BOA, Yıldız Sadaret Evrakı Resmi, Y. A.RES, 156/ 67, (1)).

Sancağın gelişmesi yönünde bazı düşüncelerin hayata geçirilmeye çalışıldığı görülmekteydi. Bor kasabasında akan çaydan elektrik üretilmesi, Niğde-Bor arasında elektrikli tramvay işletilebileceği, Ortaköy’de debbaglık sanatının tekrar canlandırılması, köylerde sıhhi ve temizlik hususunda gerekli çalışmaların yapılması çeşitli görüşleri içeren görüşlerin var olduğu bilinmektedir. Bu görüşler hayata geçirilemese de, dönemin anlayışını göstermesi bakımından önem taşımaktadır (BOA, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 6.şube, DH. EUM 6.Şb, 7/ 58, (1)).

Birinci Dünya Savaşı yıllarında bazı cemiyetlerin Niğde’de faaliyet gösterdiğine dair belgelere yansıyan bilgiler mevcuttur. Müdafaa-yı Milliye, Donanma, Hilal-i Ahmer cemiyetlerinin şehirde birer şubeleri olduğu anlaşılmaktadır (BOA, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti, DH. EUM. 6.Şube, DH. EUM. 6.Şb, 7/ 44, (1)).

Milli mücadelede üstün hizmetleri görülen Niğdeli İbrahim Fevzi’ye (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.10.0.0, 194.326.11, 27/ 7/ 1922). 1922’de, Niğde milletvekili Galip Bey’e de 1926’da istiklal madalyası verildi (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.10.0.0, 195.333.7, 13/2/1926).

C-Sancağın İdari Yapısı Üzerine Bazı Düşünceler

İdari taksimatta Niğde sancağının Konya vilayetinden ayrılmasına dair belgelere yansıdığı kadarıyla birkaç kez müracaat edilmişti. Bu başvurular sancağın ileri gelenleri tarafından yapıldığı gibi, yerel yöneticilerin düşüncelerinde de yer bulmaktaydı. Bu düşüncelerden biri de Şura-yı Devlet’e 24 Muharrem 1303 (2 Kasım 1885) tarihinde yapılmıştı. Başvurunun olumlu ve olumsuz sonuçlandığında dair bir bilgi yoksa da, dönemin gelişmelerinden anlaşıldığı üzere, olumlu bir ize rastlanmamaktadır (BOA, Şura-yı Devlet, ŞD, 611/ 29, (1)).

Bu istekler yanında liva merkezinin Nevşehir’e nakledilmesine dair özellikle Nevşehir eşrafının istekleri de olmaktadır. Bu isteklerin de olumlu karşılanmadığı Dâhiliye Nezareti’nden Niğde Mutasarrıflığı’na 23 Rebiülevvel 1304 (20 Aralık 1886) tarihinde iletildi (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 1386/ 20, (1-2)).

İdari taksimatta bir başka istek de Halkın sancağın Adana’ya bağlanması için verdikleri dilekçedir. Halktan bazı kişiler sancağın Adana’ya bağlanmasına dair Zilkade 1307 (Haziran-Temmuz 1890) tarihinde dilekçe vermişlerdi. Bu istek Şura-yı Devlet tarafından uygun bulunmadı (BOA, Şura-yı Devlet, ŞD, 1705/ 11, (1)). İdari taksimatta ülkede yapılan düzenlemeler Niğde sancağında da etkisini gösterdi. Sancağa bağlı Maden kasabasının kazaya dönüştürülmesi kararlaştırılmış, kaza adı Hamidiye olarak belirlenmişti. Yeni oluşturulan kaza için kaymakam ve diğer görevlilerin atanması,

mühür ve benzeri gereçlerin de sağlanması Konya vilayetinden bildirilmişti (BOA, Şura-yı Devlet, ŞD, 1714/ 2, (1)). Bor kazasının Nur-ı Osmaniye adıyla anılması uygun bulundu (BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası, BEO, 24080, 25 Ca 1311).

Bulgardağı kazasının Hamidiye adıyla anılırken, kaza merkezi kasabanın Bulgardağı adı yerine Boğadağı diye belirtilmesi uygun bulundu (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 2727/ 45, (1)).

İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte parlamentonun yeniden açılmasıyla Niğde'den de belgelerde belirleyebildiğimiz Ananyas Efendi ile Hayri Bey mebus seçilmişlerdi (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 2688/ 13, (1)). Ticaret mahkemesi reisi Ananyas Efendi iki kez mebusluğu kazanmasına rağmen, seçimlerin iptal edildiğini belirtmişti. Dâhiliye Nezareti'ne hakkının korunması için başvurmuştu (BOA, Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi, DH. MKT, 2675/ 7, (1)).

İdare meclisi azalığı için kişinin üzerinde resmi bir görev olmaması gerekmektedir. Bazı azalar üzerlerinde aşar vergisi iltizamı bulunduğu için haklarında şikâyetler gerçekleşmekteydi. Niğde liva meclisi üyesi Halit Bey hakkında Cemaziyelahir 1337 (Mart-Nisan 1919) tarihinde aşar iltizam ettiğinden dolayı şikâyette bulunuldu. Dâhiliye Nezareti konunun araştırılmasını, vergi mültezimlerinin meclis azası olamayacaklarını bildirdi (BOA, Dâhiliye Nezareti Umur-ı Mahalliye Vilayat Müdüriyeti, DH. UMVM, 62/ 79 , (1)). Meclis azalıkları hakkında sonraki yıla ait bilgi bulunmaktadır. Cemaziyevvel 1338 (Ocak-Şubat 1920) başında İzzet Efendizade Müfit Bey, Kostî Efendi oğlu Dimotos ve Kişioğlu Mihail Efendi seçilmiş, bu memuriyetleri de Dâhiliye Nezareti'nce onaylanmıştı (BOA, Dâhiliye Nezareti İdare-yi Umumiye DH. İ. UM 12-1/ 2-79, (1)).

Millî mücadele yıllarında Ankara'nın denetimi ele geçirmeye başlamasıyla Niğde ve çevresi de bağlılığını gösterdi. Adana'dan İzmir ve İstanbul'a gönderilen postalar Ulukışla istasyonunda Kuva-yı Milliye tarafından denetlenmekte idi. İstanbul hükümeti bu denetimin önlenmesine dair Niğde Mutasarrıflığı'na Safer 1338'te (Ekim-Kasım 1919) yazı gönderdi, ancak bir sonuç elde edemedi (BOA, Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi DH. ŞFR, 104/ 129, (1)).

Demiryolunun savaş sonrasında Amerikan yardım Kuruluşunca Ermenilere yardım amaçlı kullanıldığı İngiliz belgelerine yansımıştı (House of Common Papers, 1920 (Cmd 942) Department of Overseas Trade, General report on the trade and the economic conditions of Turkey for year 1919, by Captain C.H.Courthope-Munroe commercial secretary to the British High Commision, Constantinople, s.163).

Sancakta İstanbul hükümetinin atadığı mutasarrıf Tevfik Bey Safer 1338 (Ekim-Kasım 1919) ortalarında Niğde'de göreve başladı. Bu görevini millî mücadele hareketinin gelişmesi sebebiyle etkin

bir şekilde sürdürdüğü söylenemez (BOA, İradeler- Dosya Usulü İradeler Tasnifi, İ. DUİT, 43/ 30, (1)).

Gelişen milli mücadele ortamında Niğde ve çevresindeki bazı Rumlar göç etmekteydi. Kayabaşı mahallesi, Aravan (Kumluca), Uluğağ vs köylerden göç edenler tespit edilmişti. İstanbul hükümeti bu göçün önlenmesi yönünde aynı ayın sonlarına doğru mutasarrıflığa yazı gönderdi. İçinde bulunulan durum göz önüne alınırsa bu emrin gereği gibi uygulanmadığı düşünülebilir (BOA, Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi, DH. ŞFR, 104/ 247, (1); BOA, Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi DH. ŞFR, 105/ 72, 105/ 93, (1)).

Yerel otoritenin iyice güç kaybettiği bu dönemde bazı olumsuz haberler de İstanbul'a ulaşmakta idi. On Amerikan otomobilinin imha edilmesi ve azınlıklara yapıldığı bildirilen bazı hareketler bu haberler arasında yer almaktaydı. Sivas Vilayeti'ne Rebiülevvel 1338 (Kasım-Aralık 1919) başlarında çekilen telgrafta bu hususa dikkat çekilmekteydi (BOA, Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi DH. ŞFR, 105/ 6, (1)).

Yerel yönetim ihtiyaçlarını karşılamakta iyice zor duruma düşmüştü. Aralık 1919'da Dâhiliye Nezareti mutasarrıflığa yüz kırk bin kuruş göndermişti. Bu parayla ödenemeyen maaşların bir kısmının ödenmesi ve diğer bazı ihtiyaçların karşılanması planlanmaktaydı (BOA, Dâhiliye Nezareti Umur-ı Mahalliye-yi Vilayat Müdüriyeti DH. UMVM, 39/ 42, (1)).

Kuva-yı Milliye 1920 yılı başlarında Niğde ve çevresinde güçlenmeye başladı. Fransız askerlerinin işgalinde bulunan Ulukışla istasyonu komutanı Kuva-yı Milliye tarafından esir alınarak bölgeden uzaklaştırılmıştı. Dâhiliye Nezareti bu olay karşısında ihmali görülenlerin cezalandırılmasını isteyen, ama etkili olmayan Rebiülevvel 1338 (Aralık 1919-Ocak 1920) tarihinde emir gönderdi (BOA, Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi, DH. ŞFR, 105/ 185, (1)). Bu etkinliğin bir başka işareti de ikinci komiser Lütfi ve muhasebeci Salim Beyler Kuva-yı Milliye tarafından işten el çektilmişlerdi. İstanbul hükümeti de bu kişilerin İstanbul'a gelmelerine izin vermiş, İstanbul'daki kalacakları süre içinde izin sayılıp maaşlarının ödenmesini istemişti. Bu şekilde, belgelere yansımayan, daha bazı memurların olacağı muhakkaktır (BOA, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye, DH. EUM. MH,203/ 29, (1-2)).

Kuva-yı Milliye, Nisan 1920 başlarında Duyun-ı Umumiye zahiresine el koydu. Muhtemelen bunun Ulukışla yoluyla Adana ve İstanbul'a sevk edilmesi düşünülmekteydi. Nezaret yerel yönetime bu engellenmenin kaldırılması yönünde tedbir alınmasını istediysen de bunun gerçekleştiğine dair bir gelişme yer almamaktadır (BOA, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Asayış, DH. EUM. AYŞ, 37/ 60, (1);Gökdemir-Bozkurt,1999: 26).

D-Cumhuriyetin İlk Yıllarında Niğde

Yeni bir devletin kuruluşuyla birlikte, Niğde'nin sancak merkezi olmasının da etkisiyle cumhuriyet döneminde gelişimini sürdürmüştür. Bu anlamda belgelere yansıyan bazı noktalar üzerinde durulacaktır.

Birinci Mecliste büyük tartışmalarla kabul edilen Men-i Müskirat Kanununa uymayanlara verilen para cezasının zamanında ödenmemesi halinde hapse çevrilmesi kanun maddesinde yer almıştır. Niğde hapishanesinde tutuklu bulunan Apoş'un Şükrü oğlu Halil İbrahim cezasının bir kısmını çekmiş olduğundan Bakanlar Kurulu kararıyla kalanı Şubat 1923'de affedilmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.18.1.1,6.49.4, 4.2.1923).

Eşkıyalık hareketlerinin Cumhuriyet döneminde de devam ettiği görülmektedir. Bu dönemde Bor ilçesinde muhacir Ali ve arkadaşları 250 kişilik bir çete kurmuşlardı. Kısa bir süre sonra bu çete yakalandı. Mayıs 1925'de bu kişiler yargılanmak üzere Yozgat İstiklal Mahkemesine sevk edildiler (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.1, 13.28.6,10.5.1925).

Halkın yardımseverliğini de göz ardı etmemek gerekir. 1924 yılında Niğde'de toplanan 50.00 kile hububatın göçmenlere dağıtılmasına dair Niğde mebusu Galip Bey meclise önerge sundu (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.10.0.0, 6.38.11, 4.11.1924).

Bulgar dağı (Boğadağı) simli kurşun madeninin ihale şeklinin belirlenmesi için Türkiye İş Bankası ile Balya Karaaydın madenleri müdürü Edip Servet Bey arasında sözleşme imzalandı (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.18.1,14.44.8, 19.7.1925). 1926 yılında iki ortak arasında yapılan anlaşmanın uzatılması kararlaştırıldı (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.18.1, 19.42.2, 13.10.1926).

1938 yılının Aralık ayı sonlarında simli kurşun madeninden %1 oranında vergi alınması kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.2,85.107.17, 24.12.1938). Bir yıl sonra da madenin işletilmesi Etibank'a devredilmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.18.1.2,86.22.3, 11.3.1939).

Ziraatın geliştirilmesi için çeşitli faaliyetlerin sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Çiftçinin desteklenmesi için Haziran 1926'da Niğde Çiftçi ve Ticaret Bankası kuruldu (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.18.1,19.39.6, 16.6.1926). Banka sözleşmesinin 31, 34, 36, 61.maddelerinde şirketin yönetim kurulunca 1930 yılının Temmuz ayında düzenlemeye gidilerek bazı değişiklikler yapıldı (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.18.1.2,12.49.4, 9.7.1930).

Banka sözleşmesinin bazı maddeleri 1938 yılının Nisan ayında değiştirildi (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.2,82.29.13, 8.4.1938).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında bankacılık faaliyetlerinin geliştirilmesine çalışılmış, bu anlamda Niğdeli bazı girişimciler tarafından Niğde Bankası Anonim Ortaklığı 1948 yılında kurulmuştur (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.2,116.20.6, 13.3.1948).

Şehirlerde yapılan fiziksel düzenlemeler içerisinde binalara kapı numaraları konularak cadde ve sokakların isimlendirilmesi bu tür faaliyetler içerisinde sayılabilir. Bu anlamda 1927 yılının Eylül ayı sonlarında nüfus sayımıyla birlikte gerçekleştirilen bina numaralandırılması işleminin tamamlanması Dâhiliye Vekâleti tarafından valiliğe gönderilen emirde istenmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.10.0.0,25.145.23, 29.9.1927).

Cumhuriyet döneminde eğitim çalışmalarına da hız verildi. Bu amaçla yapımı devam eden Muallim Mektebi inşaatının bir an evvel bitirilebilmesi için tekrar ihale açıldı (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.18.1.2, 5.42.11, 25.8.1929).

Niğde’de maarif alanındaki diğer bir çalışma da il özel idare bütçesindeki maarif hissesinin yetersizliği sebebiyle sayım, kazanç, arazi ve müsakkafat vergilerinin arttırılmasının kararlaştırılmış olmasıdır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.1,25.51.19, 20.9.1927). Maarif tahsisatının 1928 yılında arttırılması kabul edildi (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.1,29.40.18, 24.6.1928).

İdari taksimat anlamında 1930 yılında bir düzenleme yapıldı. Bor’a bağlı olan Ortaköy 1930 yılında nahiyeye dönüştürüldü. Ulaşım güçlüğü nedeniyle Ortaköy’ün nahiyeye yapılması vatandaşların uzaklık nedeniyle çektiği sıkıntıların hafifletilmesi amacını taşıyordu (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.11.1.0,54.9.8, 31.3.1930).Aynı yıl içinde Çiftlik nahiyesi oluşturuldu (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.11.1.0,55.13.12, 22.5.1930)

Niğde’deki idari düzenlemelerin zaman içerisinde devam ettiği görülmektedir. Bu anlamda Ulukışla ilçesinde Çiftahan adıyla 1940 yılı sonunda nahiyeye kurulmuştur (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.11.1.0,143.39.11, 13.12.1940).

Düzenlemeler köylerin durumlarına göre bir şehirden diğerine aktarılabilmiştir. 1944 yılında Tuz ve Eğri kuyu köyleri Arabsun’a (Gülşehir) (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.11.1.0,168.18.17, 13.7.1944), Eylül ayına ait başka bir uygulamada Kayseri’nin İncesu ilçesine olan yakınlıkları göz önüne alınarak Araplı, Ova Çiftliği, Çadırkaya, Musahacılı, Kovalı ve

Eğri köyleri Niğde'den alınarak İncesu'ya bağlanmıştır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.11.1.0,169.22.4, 5.8.1944).

Ulukışla'ya bağlı Gökbez ve Postallı (Barastal) köyleri yakınlığı sebebiyle Bor ilçesinin Kemerhisar nahiyesine bağlanması uygun görülmüştür (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.11.1.0,191.11.8, 21.4.1947).

Niğde'deki idari düzenlemelerin 1948 yılında da devam ettiği görülmektedir. Çamardı ilçesinin Bulduruç nahiyesine bağlı Dikilitaş-Dündarlı ve Hacıbeyli köylerinin Niğde merkez ilçeye, aynı yıl içinde Arabsun ilçesine bağlı Kuru-ağıl, Dedeli, Ecik-ağıl köyleri yakınlığı sebebiyle Kırşehir'e bağlanması kararlaştırılmıştır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.11.1.0,198.11.4, 15.4.1948).

Eldeki bilgiler ışığında yerel yöneticiler hakkında bazı verilere ulaşmak mümkündür. Milli mücadelenin kazanılması sonrasında Niğde Mutasarrıflığına Fahri Bey 1922 yılı Eylül ayında atanmıştır. Fahri Beyin mutasarrıflık görevi yaklaşık bir yıl sürmüştür, (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.1,5.28.12, 14.9.1922). 1923 yılı Eylül ayında Asım Bey bu göreve atanmıştır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.1,7.34.8, 19.9.1923).

Asım Bey'in 1924 yılında görevden alınması sırasında vali olarak belirtilmesi idari taksimat alanında dönüşümün 1924 yılından itibaren geçerli olduğu izlenimini kuvvetlendirmektedir. Mart ayında görevden alınan Asım Bey'in yerine Uşak kaymakamı Salih Cemal Bey vekâleten atanmıştır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.1,9.16.1, 9.3.1924). Asım Beyin azli için yetersizliği sebep gösterilmiş, başka bir memuriyete atanmasında herhangi bir engel bulunmadığı belirtilmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.1,10.38.2, 27.7.1924). Salih Cemal Beyin vekâlet dönemi fazla uzun sürmemiş, Kasım ayı ortalarında asaleten atanmıştır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.1,11.56.19, 15.11.1924).

Dâhiliye Vekâleti eski vali Asım Beyin emekliliğini tamamlayabilmesi için uygun bir görevde çalıştırılmasını isteyerek mağdur edilmemesi adına vilayete çağrıda bulunmuştur (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.1,13.16.14, 18.3.1925).

Cumhuriyet dönemi çalışmalardan biri de aşiretlerin yerleşik hayata özendirilmesi olmuştur. 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren aşiretlerin iskânı üzerinde önemle durulmuştur. Bu konuda devlet Aşair ve Muhacirin Müdüriyetini kurmuş, bu müdüriyet vasıtasıyla göçmenlerin ve aşiretlerin iskânı gerçekleştirilmeye çalışmıştır. Dönemin zorlukları göz önüne alındığında özellikle aşiretlerin yerleşik hayata geçirilmesinde sorunlarla karşılaşıldığı, bu sorunların hem aşiret mensupları ve hem de

yerel yöneticilerden kaynaklandığı söylenebilir. Cumhuriyet döneminde bu konu üzerinde durulmuştur. Sarıkeçili, Korzun ve Karakeçili aşiretlerine mensup bazı göçebelerin sayısı belirtilmemekle beraber 1931 yılında Niğde de iskânları kararlaştırılmıştır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,10.18.1.2,22.57.2, 2.8.1931).

Bundan başka kışı Adana'da yazı da Niğde de geçiren Tekeli aşiretine mensup 60 ailenin de Niğde'ye yerleştirilmesi aynı yıl içinde uygun görülmüştür.(BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.2,23.68.12, 4.10.1931)Aşiretlerin iskânından başka 1936 yılında 25.000 kadar göçmenin Niğde, Ankara, Yozgat, Kayseri, Konya, Adana illerinde iskân edilmesine dair Dâhiliye Vekâleti kararı ilgili vilayetlere bildirilmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.2,61.8.9,29.1.1936). Göçmenlerin iskânında İskân-ı Aşair ve Muhacir Müdüriyeti tarafından Niğde sancağına 1915 yılının Aralık ayı sonunda gönderilen talimatta kimsesiz çocukların Müslüman adap ve terbiyesi şartıyla yetiştirilmek üzere Müslüman köylere ve Dar-ul eytamlara yerleştirilmesi ve genç kızların Müslümanlarla evlendirilmesi üzerinde önemle durulmuştur (BOA, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi DH. ŞFR, 59/150, 21 S 1334 (29 Aralık 1915)).

Göçmenler arasında Çerkes muhacirler de bulunuyordu. Mutasarrıflığa gönderilen Temmuz 1916 başlarında gönderilen talimatta bunların boş evlere yerleştirilmesi durumları hakkında genel bilgi verilmesi istenmiştir (BOA, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi DH. ŞFR, 65/192, 11 N 1334 (12 Temmuz 1916)).

Niğde, Ankara ve Kayseri'de muhacirlerin durumlarını kontrol etmek için Erzurum valisi Mithat Bey teftişle Kasım ayı başında görevlendirilmiştir. İskân Müdüriyeti göçmenlere sıkıntı verilmemesine dair uyarılarını birçok defa tekrar etmek zorunda kalmıştır (BOA, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi DH. ŞFR, 69/150, 5 M 1335 (1 Kasım 1916)). Ayrıca müdüriyet Mithat Beye yapacağı teftişle ilgili bilgi vermiştir (BOA, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi DH. ŞFR, 69/154, 6 M 1335 (2 Kasım 1916)). Mithat Beyin teftişi sırasında gerekli evrakların hazırlanması gereği mutasarrıflığa hatırlatılmıştır. (BOA, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi DH. ŞFR, 69/186, 6 M 1335 (2 Kasım 1916)).

Ulaşım alanında da Niğde Cumhuriyet döneminde gelişme göstermiştir. Ulaşımında önemli yer tutan karayolu taşımacılığı alanında Kayseri-Niğde şose yolunun üçüncü kısmını ve yol banketlerinin tamiratını üstlenen Şilizade İhsan Bey'e 1927 yılı bütçesinden yol masrafı ödenmesi kesinleştirilmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.1, 23.7.5, 2.2.1927). Demiryolu alanında önemli çalışmaların sürdürüldüğü görülmektedir. Ulukışla'ya ulaşan demiryolunun tek hat olarak Niğde'ye kadar uzatılması çalışmalarının 1932 yılında ele alındığı bilinmektedir. Aynı yılın Şubat ayında Ulukışla-Niğde demiryolu hattının tamamlandığı ve hattın bitirilmesine dair 4 Şubat'ta tören yapıldığı anlaşılmaktadır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak

Kararları,30.10.0.0,151.71.1, 11.7.1932;BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.10.0.0, 152.76.16,6.2.1932). Demiryolunun Kayseri'ye uzatılması çalışmalarına devam edilmiş olup, 1933 yılının Şubat ayı ortalarında hat Boğazköy'e yaklaşmış, (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.10.0.0,151.71.4, 19.2.1933). Kasım ayı başında Ulukışla-Boğazköy hattı işletmeye açılmıştır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.10.0.0,151.71.4, 19.2.1933).

Haberleşme ve iletişimde de Cumhuriyetin ilk yıllarında Niğde adına önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Kayseri-Adana telefon hattı 1937 yılı sonunda tamamlanmış, Niğde'de şehirlerarası telefon görüşmelere bağlanmıştır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.10.0.0,119.117.1, 7.12.1937).

Kıtlıkların yanında aşırı yağışların da etkili olduğu görülmektedir. Bu yağışlar ürünlere zarar verdiği gibi, bazen de can ve mal kaybına neden olabilmekteydi. Niğde ve Mersin'de sel baskınlarından etkilenen 93 ailenin borçları ertelenmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.2,69.85.12, 3.11.1936). 1938 yılının Eylül ayında aşırı yağış meydana gelmiş, tarladaki ürünler büyük zarara uğramıştı. Aşırı yağışın ürünlere zarar vermesi yanında bazı köylerde hayvanların telef olmasına neden olduğu dönemin kayıtlarından anlaşılmaktadır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.10.0.0, 118.825.26, 28.9.1938).

1947 yılı Niğde ve çevresinde mevsim kurak geçmişti. Kuraklık ve soğuk nedeniyle ürünlerin olumsuz etkilenmesi sebebiyle Mart ayında Bakanlar Kurulu kararıyla köylülerin Tarım Kredi Kooperatiflerine ve Ziraat Bankası'na olan borçları ertelenmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.2,116.24.1, 29.3.1948).

İnsan hayatını hem emek-işgücü hem de sağlık bakımından etkileyen bataklıkların kurutulması Cumhuriyet hükümetlerinin ele aldığı ve üzerinde önemli durduğu sorunlar arasında yer almıştır. İnsan sağlığını ve daha fazla ürün alınmasını doğrudan etkileyen bataklıklar konusunda hükümetler etkili tedbirler alarak bunların bir an önce kurutulması için gayret göstermişlerdir. Nitekim Niğde'ye bağlı Sağlık köyündeki bataklığın kurutulması işi müteahhide verilerek imzalanan sözleşmeye bir madde eklenerek gerçekleştirilmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.18.1.2,99.71.16, 4.8.1942).

Doğal afetler içerisinde depremlerden de söz etmek gerekir. Bu anlamda 1938 yılının Nisan ayında Yozgat ve Kırşehir'i sarsan, can ve mal kaybına neden olan depremden Niğde ve çevresi de etkilenmiş, yer sarsıntıları Eylül ayına kadar aralıklarla devam etmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.10.0.0, 119.840.12, 29.4.1938; BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.10.0.0, 118.825.26,28.9.1938; BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları, 30.10.0.0,119.841.13,5.6.1938).

İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'ın işgali sırasında kaçarak Türkiye'ye gelen mültecilerin iki ülke arasındaki anlaşmalar gereği ülkelerine geri gönderilmeleri gerektiğinden valilikten bu yönde işlem yapılması Dâhiliye Vekâletince istenmiştir (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.10.0.0,55.367.1,24.1.1942).

Ancak bu mültecilerin Mayıs ayın içerisinde bile geri gönderilmedikleri, bu mültecilerin içinde subayların da bulunduğu anlaşılmaktadır (BCA, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları,30.10.0.0,256.724.23, 8.6.1942).

SONUÇ

Coğrafi bakımdan önemli bir konuma sahip olan Niğde Osmanlı döneminde de sancak merkezi olmasıyla bu konumu kuvvetlenmiştir. Kendisine bağlı kazalarla birlikte Orta Anadolu'nun sayılı şehir merkezleri arasında yer almıştır. Cumhuriyete geçişle birlikte bu önemi devam etmiştir. Milli mücadelede işgal görmeyen bir şehir olmuş, bunun yanında milli mücadeleye halkın hububat sevki başta olmak üzere diğer alanlarda da katkısı büyük olmuştur.

Cumhuriyetle birlikte Niğde gelişmesini sürdürmüş, bu gelişmede milletvekillerinin mecliste etkinlik göstermelerinin önemli bir yeri olmuştur. 1930'lı yıllar cumhuriyet dönemi gelişmesinin başlangıç yıllarını oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

1-Arşiv Belgeleri

a-Başbakanlık Osmanlı Arşivi BOA

Bab-ı Ali Evrak Odası, BEO

Cevdet-Adliye C. ADL

Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 6.Şube DH. EUM. 6 Şb

Dâhiliye Nezareti İdare-yi Umumiye DH. İ. UM

Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemi DH. MKT

Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemi DH. ŞFR

Dâhiliye Nezareti Umur-ı Mahalliye-yi Vilayat Müdüriyeti DH. UMVM

İradeler-Hususi İ. HUS

Maarif Nezareti Mektubi Kalemi MF. MKT

Meclis-i Vükela Mazbataları MV

Sadaret Evrakı Mektubi Mühime A. MKT, MHM

Sadaret Evrakı Mektubi Umumi A. MKT. UM

Şura-yı Devlet ŞD

Yıldız Mütenevvia Evrakı Y. MTV

Yıldız Perakende Evrakı Umumi Y. PRK. UM

Yıldız Sadaret Evrakı Hususi Y. A. HUS

b- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi BCA

Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu Ortak Kararları

c- House of Common Papers 1920 (Cmd 942)

2- Kitap ve Makaleler

Darkot, Besim, (1997).”Niğde”, *İA*, C.IX, Eskişehir: s.253-256.

Esterabadi, Aziz b., (1950). *Bezm u Rezm*, çev. Mürsel Öztürk, Ankara.

Ethem, Halil, (1936).*Niğde Kılavuzu*, İstanbul

Gabriel, Albert, (1962). *Niğde Tarihi*, çev. A.Akit Tütenk, Ankara

Galanti, Avram, (1951). *Niğde ve Bor Tarihi*, İstanbul

Gökdemir, Oktay-Bozkurt İbrahim,(1999). “ Mülazım-ı Evvel Ahmet Besim'in SavaşHatıraları”, *Toplumsal Tarih*, S.70, s.23-29.

Kaya, Mehmet, (2006). “ XX. Yüzyıl Başlarında Niğde Sancağı'nın Nüfusuna Dair”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.19, Konya: s. 193- 210.

Kaya, Mehmet, (2008). Niğde Sancağı'nda Eğitim Çalışmaları (1916- 1920), *Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi Üzerine*, İstanbul: s.1291-142.

Oflaz, Mustafa, (2007). “Niğde”, *TDİA*, C.IX, İstanbul. s.92-96.

Turan, Osman, (1971). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul.

